

"FORTEPIANO SINFIDA BOLALARGA IJROCHILIKNI O'RGATISH"

*Farg'ona shahar Farg'ona Ixtisoslashtirilgan San'at maktabi "Umumiy fortepiano" o'qituvchisi
Soliyeva Maftunaxon Kaxramonjon qizi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada musiqa ta'limini olib borish metodikasi, shu jumladan, bolalar musiqa va san'at maktabi o'quvchilariga fortepiano chalishni o'rgatishning mazmuni haqida ma'lumotlar bayon etilgan.

Kalit so'zlar: Musiqa san'ati, cholg'u asboblari, ijodkorlik qobiliyatlari, fortepiano ijrochiligi, musiqiy-estetik tarbiya, yakka tartibdagi ta'lim, musiqa asarlari.

Yosh avlodga musiqa san'atining tarbiyaviy ahamiyati faqat musiqani tinglashni emas, balki o'quvchilarni shu san'at bo'yicha mustaqil bilish faoliyatini shakllantirishni ham taqozo qiladi. Umumta'lim maktablarida, musiqa maktablarida cholg'u asboblari sinflarida yakka tartibdagi ta'limning maqsadi o'quvchilarning ijodkorlik qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan.

Yakka tartibdagi cholg'u asboblari ta'limi orasida fortepiano ta'limi alohida o'rin tutadi. Deyarli barcha o'quv muassasalarida musiqa ta'limi fortepiano ijrochiligi uslubiyoti ilmiy pedagogik fan sifatida umumiy didaktik tamoyillarga asoslanadi.

Bunday dolzarb vazifalar tizimida yosh avlodni mustaqil va ijodiy fikrlashga o'rgatish masalasi alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki ta'lim sohasidagi islohotlar faqat malakali kadrlar tayyorlashga xizmat qilib qolmay, balki fuqarolik jamiyatining ilmiy salohiyatini rivojlantirishga ham qaratilgan.

Fortepiano chalishni o'rgatish jarayoniga yaxlit sistema sifatida qarab, hozirgi bosqichdagi musiqiy-estetik tarbiyaning maqsadlaridan hamda maktabning ushbu tarixiy davridagi muayyan ta'limiy-tarbiyaviy vazifalaridan kelib chiqib o'rgatishning mazmunini belgilaymiz.

Umumiy musiqa ta'limining fortepiano sinfidagi o'quvchilarga ta'lim-tarbiya berishning maqsad va vazifalari yangi insonni kamol toptirish prinsiplaridan kelib chiqadi.

Shaxsning har tomonlama kamol topish mehnat tarbiyasi, aqliy estetik va jismoniy tarbiyaning birligi bilan ta'minlanadi. Musiqa tarbiyasini ham o'z ichiga olgan estetik tarbiya: san'at sohasidagi ijodiy qobiliyatlarni shakllantirish, san'atdagi va hayotdagi go'zallik hamda nafosatni his etish va tushunishni rivojlantirish estetik faoliyatining tanlangan turiga vaqt ajratish ehtiyojini vujudga keltirish vazifalarini qo'yadi. Estetik tarbiyaga qo'yilgan talablari nuqtai nazaridan umumiy musiqa ta'lim sistemasida musiqa chalishni o'rgatish eng avvalo musiqiy-tarbiyaviy va musiqiyta'limiy vazifalarga bo'ysunishi lozim. Bu vazifalar o'quvchilarning umumiy musiqiy bilimlarni oshirishga, bolalarni musiqa san'atining qimmatli asarlari bilan tanishtirish, ularda mumtoz musiqaning eng yaxshi namunalari, shuningdek, hozirgi bastakorlarning badiiy havaskorlikning faol qatnashchilariga musiqiy-estetik bilimlarining targ'ibotchilariga aylantirishdan iboratdir.

Fortepiano to'garagining vazifasi fortepiano chalishni o'rgatish bilan cheklanmaydi. Pedagog o'quvchilarda musiqaga qiziqish, muhabbat uyg'otishga harakat qilishi, ularning umumiy musiqiy o'sishiga yordam berish, musiqiy-ijodiy va ijrochilik qobiliyatlarini rivojlantirish, musiqa asarlarini chuqur idrok etishlari va mustaqil baholay olishlariga erishishi kerak. O'quvchilar ijrochilik malakalarini o'zlashtirishdan tashqari, musiqa bilan amalda shug'ullana olishlari ham lozim.

Amaliyotchi pedagoglar umumiy musiqiy ta'limni rivojlantirish yo'llari haqida fikr yuritib, qayd qilishlaricha, bolalarga cholg'u asboblari havaskorlar darajasida chalishni, har qanday asarni notalari bo'yicha mustaqil o'rganishlari uchun yetarli darajada musiqa savodini, musiqa san'atini turli voqealarni bilimdon havaskorlardek tahlil qiladigan darajada musiqashunoslikni o'rganish zarur. Bu kelajak havaskorlar musiqani muntazam tinglashlari va uni boshlang'ich nazariy taxlil qilishlari, varaqdan bemalol o'qishni o'rganishlari, ommabop pyesalarni chala bilishlari shart.

Fortepiano chalishni o'rganayotgan o'quvchilarga mukammal musiqa tarbiyasi berishning yaxlit sistemasi hamda tegishli o'quv qo'llanmalarining yo'qligi amalda ta'lim o'quvchi shaxsning shakllanishidan, unda musiqa san'atiga estetik munosabat tarkib topishidan ajralib qolishiga, o'quvchilarning musiqiy faoliyati ijtimoiy sotsial yo'nalishda bormasligiga, yoshlar va o'smirlar musiqa bilan shug'ullanishning hozirgi amaliyotdan bexabarligiga sabab bo'lmoqchi, Cholg'u asboblari bo'yicha ta'limda nazariy va tarixiy bilimlar, musiqaga doir tushunchalar hamda ijrochilik malakalari o'z xolicha takror holda shakllanishi, yakkaxonlik, ansamblda topmasligi, musiqani idrok etish, ijro qilish va yaratish bo'yicha musiqiy faoliyatning har xil turlari o'rtasida bog'lanish yo'qligi, tayanch bilimlar sistemasidan tashqari musiqiy taassurotlarni to'plashga urinish, faoliyatning reproduktiv usullariga ko'proq intilish musiqa asboblarni chalishni o'rganayotgan o'quvchilarga mukammal musiqiy tarbiya berish jarayoniga to'sqinlik qilmoqda.

So'nggi yillar didaktikasida o'quv fanini tahlil qilishda ta'limning mazmunida fanni bilimlar sistemasi, bilish usullari sistemasi va fanning boshqa ijtimoiy ong shakllari bilan aloqalari sistemasi sifatida yaxlit aks ettirish prinsipiga amal qilish tamoyillari kengaymoqda. I.Y. Lerner hozirgi ta'lim tizimini, mazmunini bilimlar, faoliyat qobiliyatlari ijodiy faoliyat tajribasi va ijtimoiy -hissiy tarbiyalanganlikning pedagogik jihatdan moslashtirilgan sistemasi sifatida ta'riflaydi va uni o'zlashtirish madaniyati rivojlanishiga tayyorlangan shaxsning kamol topishni ta'minlashni uqtiradi.

Musiqani o'rgatish mazmunini komponentlarning xilma-xilligi musiqiy faoliyat turlarini belgilaydi va ularni o'zlashtirish jarayonida fortepiano sinfga ta'lim va tarbiyaning maqsadlari amalga oshadi. V. Asafyevning kuylarni yaratish, ijro qilish, idrok etishdan iborat uch elementli san'at hisoblanmish musiqa haqidagi musiqashunoslik nuqtai nazaridan pianinochi o'quvchilarga faoliyatning har xil turlarini o'zaro birlik va bog'liqlikda o'ziga qamragan musiqa tarbiyasi berish zarurligini asoslashga xizmat qiladi.

Fortepiano sinfida bolalarga ijrochilikni o'rgatish asosiy vazifa hisoblansada, o'quvchilarning faoliyati faqat ijrochilikdan iborat bo'lib qolishi mumkin emas.

Hozirgi usuliyat mashg'ulotlarda fortepiano ta'limining tor maxsus vazifalarigina hal qilinadigan an'anaviy sistemadan farqli ravishda o'z oldiga asosan bolalarni musiqaga

qiziqtirish, fortepiano chalishga rag'batlantirish, ularga musiqa bilan fortepiano sinfidagi o'quvchilar musiqiy faoliyatning o'zaro bog'liq har xil turlariga va xilma-xil shakldagi ishlarga jalb etiladi.

O'qituvchi fortepiano doirasidagi faoliyatning har xil turlarni bir-biridan ajratmay, ularni o'quvchining asosiy repertuari atrofida jamlaydi va o'rganilayotgan asarlar bilan bog'laydi. Pianinochi o'quvchilarga mukammal musiqiy tarbiya berishni amalga oshirishning yo'llari xilma-xil bo'lib, ular pedagogdan ijodiy harakatchanlikni, hayol topqirlik va usuliy tayyorgarlikni talab qiladi. Forteplano pyesalarini tegishli yo'sinda tanlash va sistemalashtirish, shuningdek, o'quvchilar uchun muayyan topshiriqlarni belgilash orqali asosiy vazifaga bolalarni musiqiy kamol topshirishga ularga musiqa faoliyatning har xil turlarining birligida anglatishga qaratilgan o'zaro bog'liq ishlarni gaplarni muvofiqlashtirish mumkin. Forteplano chalishi ommaviy o'rgatishning barcha vazifalarini amalga oshirishda ana shu vazifalar hal qilinadigan material, ya'ni o'quv repertuari alohida rol o'ynaydi. Bu repertuarni to'g'ri tanlash va unga bilib murojaat qilish musiqaga muxabbatni tarbiyalash uchun unga keng imkoniyat yaratadi, repertuarning o'zi esa musiqa va jonli qiziqishning tuganmas manbai sifatida xizmat qilish mumkin va lozim.

O'qituvchilarga qandaydir tugal doirada bilib, ko'nikma va malakalar berish haqida gap borar ekan, forteplano sinfdagi o'quv repertuari g'oyat xilma-xil yetarli darajada boy bo'lishi hamda o'quvchilar uchun ta'limiy jihatdan emas, balki badiiy jihatdan xam muhim ahamiyat kasb etishi kerak. Mana shu talablarning bajarilishi musiqiy-estetik tarbiya masalalarini hal qilishda, ayniqsa o'quvchilarning badiiy fikr doirasini kengaytirishda, shuningdek, mashxur musiqa bilan tanishtirish orqali ularda musiqaga qiziqish va muxabbat uyg'otishda, estetik didni o'stirishda katta yordam beradi. Mana shu vazifalarni hal qilishning amaliy yo'llari quyidagilardan iboratdir: 1. Har xil o'quvchilar bilan ishlashda ularning o'z rejaları bir- birini to'ldirishi uchun ta'lim jarayonida juda ko'p turli musiqa asarlaridan foydalanish;

2. Har xil ijrochilik vazifalari ustida ishlash va bir qo'lga o'rganiladigan asarlar sonini ko'paytirishda kerakli materialga ega bo'lish uchun har bir o'quvchining repertuari murakkab pyesalar bilan bir qatorda soddaroq va juda oson asarlarni ham kiritish:

3. Ta'lim jarayonida forteplano uchun yozilgan pyesalardan tashqari, qayta ishlab soddalashtirilgan kamer va simfonik musiqalarni, opera va balet parchalarini 4,6, va 8 qo'lli forteplano ansabli uchun qayta ishlangan musiqalarni, shuningdek, forteplano ansambli uchun yozilgan asarlarni ham qo'llash.

Musiqaga muhabbatni tarbiyalash uchun ham o'quvchilarga mos material asosida jiddiy ijrochilik vazifalarni qo'yish kerak. Sinfdagi erishilgan natijalarni mustahkamlash uchun ilgari o'rganilgan pyesalarning iloji boricha ancha qismini esda saqlab qolish bo'yicha kundalik topshiriqlar berib borilishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YHATI:

1.D.Jamolova, N. O'tayeva "Fortepiano olamiga ilk qadamlar" Jahon qkompozitorlari asarlaridan namunalar. Bolalar musiqa va sa'nat maktablari uchun o'quv-uslubiy qo'llanma. Toshkent 2016

2.D.Rajabova " Fortepiano mashg'ulotlari" (fortepiano ta'limi metodikasi) Toshkent " O'qituvchi" 1994

3.R. Qodirov "Ommabop musiqiy glossariy" ma'lumotnoma "Musiqqa" nashriyoti Toshkent. 2014